Regiovisie Aanpak Huiselijk Geweld Haaglanden

Kwaliteitskader 'Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten'

Eenduidige invulling van een aantal kernbegrippen

December 2021

INLEIDING

De begrippen in dit document zijn opgesteld door *Expertteam Implementatie Kwaliteitskader, horende bij Geweld Hoort nergens Thuis (GHNT)*.
Het expertteam bestaat uit Trijntje Kootstra, Katrien de Vaan, Els Van der Weele, Caroline Mobach en Marieke Blanken. Zij ondersteunen in 2021 regio's bij de implementatie van bovengenoemd kwaliteitskader.
Dat kader bevat een aantal begrippen die een centrale plaats innemen in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM). Een goede implementatie van het kwaliteitskader is gebaat bij een eenduidige invulling van deze begrippen door alle betrokken partijen. Gezien de vele betrokken partijen uit verschillende domeinen is dat niet vanzelfsprekend.

In Haaglanden omarmen we de begrippen en implementeren we ze in de aanpak van HGKM; een van de bouwstenen van het toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming is het samenwerken vanuit dezelfde taal.

BRONNEN:

- De visie *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risico-gestuurde zorg* (Linda Vogtländer & Sander van Arum, 2016).
- Onderzoek van het Toezicht Sociaal Domein naar de aanpak van HGKM in het lokaal veld na overdracht door Veilig Thuis ('Lokaal Netwerk na Veilig Thuis').
- De uitwerking van het begrip 'regie' door het Toezicht Sociaal Domein.
- Het onderzoek *Kwestie van lange adem. Kan huiselijk geweld echt stoppen?* van het Verwey-Jonker Instituut (2020).

REGIE

Regie in casuïstiek HGKM is regie op de casus èn regie op het proces. Juist bij kwetsbare (gezins[1])situaties is regie van groot belang, omdat hier veel verschillende problematiek speelt op meerdere leefgebieden en het geweld vaak langdurig aanwezig en heftig van aard is. Bij voorkeur worden casusregie en procesregie niet uit elkaar gehaald maar voert één regisseur beide vormen van regie uit.
Casusregie richt zich vooral op het gezin zelf en de inhoud van de hulpverlening en procesregie richt zich op de verschillende netwerkpartners die bij het gezin betrokken zijn en hun onderlinge afstemming. Alleen wanneer de regisseur er met betrokken netwerkpartners echt niet uitkomt en het nodig is om een doorbraak te organiseren, kan het wenselijk zijn om een iemand te betrekken die de regie over het proces op zich neemt. Dit zou een uitzonderlijke situatie moeten zijn.

Regie op de casus=
Contact leggen en motivatie voor hulp op een manier die passend is bij de betrokkenen. Motivatie voor hulp moet blijvend worden uitgevraagd en gemonitord.
Centraal contactpersoon zijn voor betrokkenen, inclusief grenzen stellen en ingrijpen, maar ook steunend zijn voor alle betrokkenen. Werkt altijd samen vanuit partnerschap met de betrokkenen.
Systeemgericht in kaart brengen van problematiek, maken van een risico-inschatting, inschatten zelfredzaamheid en dat met onderliggende oorzaken samenbrengen in een integrale probleemanalyse.
Het overbruggen van de scheiding tussen zorg & veiligheid, tussen het perspectief op jeugd en het perspectief op volwassenen, en tussen vrijwillig en verplicht kader.
Coördinatie op gefaseerde samenwerking aan veilig: totstandkoming en uitvoering veiligheidsplan, hulpverlenings-plan en herstelplan waarbij het plan bekend is bij en ondersteund wordt door de cliënten. Vertalen naar één simpel plan voor het gezin (‘op de koelkast’).
Toe leiden van betrokkenen naar de vormen van ondersteuning, hulp en behandeling die in het veiligheidsplan, hulpverleningsplan en/of herstelplan zijn vastgelegd Periodiek met de betrokkenen evalueren van de kwaliteit en het eff ect van de ondersteuning, hulp en behandeling. De veiligheid bewaken door zicht te houden op veiligheid. Ingrijpen waar nodig en eventueel terugkoppelen aan Veilig Thuis.
Hiertoe samenwerken met zowel de betrokkenen als het (professionele en informele) netwerk daaromheen en eventueel ervaringsdeskundigen. De regisseur werkt reflectief, overlegt met collega’s en herkent de grenzen van het eigen specialisme.

Integraal onderdeel daarvan: regie op het proces=
Op elkaar afstemmen van alle verschillende interventies die worden uitgevoerd door betrokken netwerkpartners om het geweld te stoppen, het risico op geweld te verminderen en/of het herstel te bevorderen. Het gaat hierbij om interventies die zowel vrijwillig zijn afgesproken (hulpaanbod) als gedwongen kunnen zijn opgelegd door de rechter, de offi cier van justitie of de burgemeester.

1 Daar waar we gezinnen schrijven, bedoelen we alle personen die met elkaar een verband hebben.

Zorgdragen dat professionals hun aanpak en interventies op elkaar afstemmen.
Afspreken van navolgbare processtappen en proactieve scenario's: met betrokkenen en met netwerkpartners. Deze worden vastgelegd in het veiligheids-, hulpverlenings- en herstelplan.
Opschalen/escaleren/doorbraak realiseren als het vastloopt.
Monitoren van het verloop van interventies en de samenwerking op vooraf afgesproken resultaten.
De basis ligt in het samen met cliënten en uitvoerend professionals opgestelde veiligheids-, hulpverlenings- en herstelplan. Dat biedt de kaders die de regisseur bewaakt. Deze worden gedurende het proces aangepast en bijgesteld waar nodig.

RANDVOORWAARDEN VOOR REGIE

- Bestuurlijk commitment van alle gemeenten èn alle betrokken netwerkpartners over de invulling van regie. Gebaseerd op een gezamenlijk doel voor de aanpak van HGKM dat de positionering van de regisseur als centrale persoon in de hulpverlening in een casus faciliteert; en dat leidt tot bereidheid bij partners om samen te werken met de regisseur, los van formeel mandaat en zeggenschap.
- Een competentieprofiel (regie voeren vereist specifieke kennis en competenties, niet alleen op regievoering maar ook op veiligheid).
- Voldoende tijd voor de regisseur.
- Continuïteit: een regisseur is langdurig betrokken (zo lang de casus daar om vraagt) en regie is niet persoons-afhankelijk (een gelijke invulling van regie binnen het lokaal veld en in de regio draagt daaraan bij).
- Duidelijkheid over in welk soort casuïstiek regie noodzakelijk is en wie deze rol vervult.
- Samenwerkingsafspraken, inclusief afspraken over informatie-uitwisseling.
- Mandaat om snel en rechtstreeks.

SYSTEEMGERICHT WERKEN

Systeemgericht werken vereist:
De aanpak is gericht op alle leden van het (gezins)systeem. Dat hoeft niet zozeer in aanwezigheid van alle leden (bijvoorbeeld als iemand niet mee werkt), maar wel met inachtneming van alle leden (oog hebben voor iedereen).
LET OP: soms vormt de aard van het geweld een contra-indicatie voor een gezamenlijk traject (intiem terrorisme bijvoorbeeld); systeemgericht werken blijft ook dan onontbeerlijk, maar zonder direct contact tussen de directbetrokkenen.
De aanpak is gendersensitief en traumasensitief en gericht op de verandering van de interactie (relatiedynamiek en onderliggende patronen) en wederkerigheid tussen de betrokken personen en op de wisselwerking tussen beïnvloedbare individuele factoren en omgevingsfactoren.
Bij het opstellen van het veiligheidsplan, hulpverleningsplan en herstelplan wordt bij ieder doel de vraag gesteld welk eff ect het behalen daarvan zal sorteren op de mate van veiligheid binnen het systeem/de gezinsrelaties (3 soorten resultaten passend bij de 3 fasen).
Hulpvragen en daar aan gekoppelde trajecten worden met elkaar verbonden en op elkaar afgestemd vanaf de analysefase tot en met de nazorg.

RANDVOORWAARDEN VOOR SYSTEEMGERICHT WERKEN

- Een gezamenlijk en gedragen veiligheidsplan, hulpverleningsplan en herstelplan (en dus: eenzelfde format daarvoor bij alle betrokken hulpverleners).
- Een gedeelde focus bij alle uitvoerend professionals op het hele gezin en de omgeving eromheen (het systeem en dus niet primair jeugd of volwassenen, primair vrijwillig of gedwongen kader). Deze gedeelde focus is ongeacht de eigen (wettelijke) taak en uit zich in gelijktijdig samen aan de casus werken en gezamenlijk leren. Partijen die als primaire taak de focus op één lid van het systeem hebben (zoals reclassering, GGZ, jeugdbescherming) krijgen en nemen een rol als onderdeel van het gehele plan. De regisseur ziet daarop toe.
- Maatwerk is gewenst in systeemgericht werken. Niet in alle situaties is een systeemaanpak zinvol, in de zin dat de gezinsleden tegelijkertijd hulp krijgen en waar alle gezinsleden tegelijk bij betrokken zijn. Als één van de gezinsleden niet is gemotiveerd, kan dit ertoe leiden dat de andere gezinsleden niet de hulp krijgen die nodig is.
- Informatie-uitwisseling is cruciaal en vindt bij voorkeur plaats met toestemming van de directbetrokkenen. Het verwerven van die toestemming is onderdeel van het proces van het motiveren van cliënten voor hulp. Werken cliënten niet mee aan informatie-uitwisseling dan wordt ten minste de informatie gedeeld die gedeeld mag worden wanneer sprake is van onveiligheid.
- Eén centrale regisseur die gedurende het gehele traject van probleemanalyse tot en met nazorg betrokken is (zie definitie regie) en duidelijke afspraken over wie deze regierol vervult.
- Om hulp goed (en verschillende trajecten gelijktijdig) op elkaar te kunnen laten aansluiten is het nodig om snel de juiste hulp in te kunnen zetten, zonder wachttijden.

ZICHT OP VEILIGHEID IN HGKM-CASUÏSTIEK

Veiligheid volgens Vogtländer & Van Arum (naar Turnell):
De aanwezigheid van krachten die hebben laten zien voldoende en gedurende langere tijd te beschermen tegen het gevaar. Het gevaar bestaat uit de feitelijke onveilige gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan en waarover zorg is dat ze zich herhalen.

- *Directe veiligheid: veiligheid op de korte termijn; geweld stoppen en slachtoffers beschermen.*
- *Stabiele veiligheid: veiligheid op de lange termijn; als betrokken partijen met elkaar, met tussenpozen, meerdere malen oordelen dat de veiligheid in het systeem goed genoeg is.*

Zicht op veiligheid bestaat uit:
Veiligheidsboordeling: Samen met alle direct betrokkenen (apart dan wel gezamenlijk, afhankelijk van de aard van de situatie) bepalen hoe veilig de situatie is. Het bekijken van de feitelijke actuele situatie is daarbij het uitgangs-punt. Veiligheidsbeoordeling vindt niet één keer plaats, maar wordt periodiek herhaald en heeft een plek in elke fase van de gefaseerde samenwerking aan veiligheid. Naast aandacht voor fysieke veiligheid is er ook aandacht voor emotionele veiligheid. Er wordt hierbij gekeken naar het hele systeem, jeugd & volwassenen.
Risico-inschatting: Naast de feitelijke situatie is het ook nodig om samen met de betrokkenen te bepalen wat de risico's zijn voor het geweld. Dat vraagt ook om een volledig beeld van de problematiek en de daarbij horende patronen binnen het systeem en welke hulpvraag daaruit voortvloeit. Een risico-inschatting met betrokkenen samen wordt periodiek herhaald. Ook hierbij wordt gekeken naar het gehele systeem, jeugd & volwassen.
Veiligheidsplan: Er is door betrokken partijen gezamenlijk, en samen met cliënten en hun sociaal netwerk, een veiligheidsplan2[2] opgesteld dat voor cliënten duidelijk en haalbaar is (het 'goed genoeg' uit de definitie hierboven is daar concreet in gemaakt). Hierin is met duidelijke afspraken vastgelegd wie waarvoor verantwoordelijk is en wanneer aan wie gerapporteerd wordt. Alle betrokken partijen onderschrijven het plan en de casusregisseur bewaakt de uitvoering. In dit plan staan ook de afspraken met professionals en/of het sociale netwerk wanneer de periodieke veiligheidsbeoordeling samen met betrokkenen plaatsvindt en wat professionals en/of het sociale netwerk moeten doen wanneer er signalen zijn wanneer betrokkenen zich niet aan de afspraken houden. De doelen in het veiligheidsplan zijn geprioriteerd.

2 Een beschrijving van de wijze waarop gewerkt wordt aan de veiligheidsvoorwaarden en aan herstel van directe en stabiele veiligheid (definitie uit Handelingsprotocol Veilig Thuis).

Zorg & ondersteuning: Tijdens de evaluatie van de zorg en ondersteuning wordt op een gestandaardiseerde wijze samen met betrokkenen vastgesteld of de veiligheidsrisico's verminderd of beperkt zijn en of er sprake is van directe veiligheid. Daarbij wordt input van andere professionals en het netwerk afgewogen en proactief verzameld.
Passende maatregelen: De professional bewaakt of de directe veiligheid en de afgesproken doelen worden gerealiseerd, zodat de risico's op geweld daadwerkelijk afnemen. Bij het doel dat niet is gerealiseerd, of wanneer daar onvoldoende zicht op is, worden passende maatregelen genomen. Passende maatregelen zijn die maatregelen die aansluiten bij de actuele behoeften en situatie op basis van de probleemanalyse en het daaruit opgestelde plan om directe veiligheid te realiseren en de risico's te verminderen.[3] Bij situaties van zorgmijding of afhaken van het hulpverleningsproces wordt door de professional afgewogen welke maatregelen ingezet moeten worden om de veiligheid te kunnen waarborgen, waar nodig via escalatie.
Monitoren van veiligheid: Gedurende een periode van gemiddeld 1,5 jaar wordt doorlopend toezicht gehouden op de directe veiligheid, en later stabiele veiligheid van alle directbetrokkenen en op de stappen die zijn gezet voor herstel van de opgelopen schade als gevolg van het HGKM. Dit is een wettelijke taak van Veilig Thuis. Veilig Thuis maakt hierover afspraken met de direct betrokkenen en overdrachtspartij hoe vaak, met wie en op welke wijze er contact wordt gelegd.[4]

RANDVOORWAARDEN VOOR ZICHT OP VEILIGHEID

- Eenzelfde, systeemgericht begrip van het concept 'veiligheid' in relatie tot HGKM (zie boven).
- Een eenduidig instrumentarium voor het meten van veiligheid in systemen waarin sprake is van HGKM, gebaseerd op een begrip van wat de op dit moment gehanteerde instrumenten meten.
- Informatie-uitwisseling (vanuit het landelijk programmateam Geweld Hoort Nergens Thuis wordt momenteel een Data Privacy Impact Analyse (DPIA) ontwikkeld waarbij de risico's op het uitwisselen van informatie in beeld zijn gebracht en hoe deze te beheersen).
- Een systeemgerichte aanpak waarbij betrokken partijen gezamenlijk bepalen wat de risico's zijn en werken aan hetzelfde doel en plan en een casusregisseur die de veiligheid bewaakt (zie defi nitie regie).
- Actieve screening op veiligheid als onderdeel van nazorg na afronding van hulp in goede samenwerking tussen Veilig Thuis en lokaal veld als de stabiele veiligheid nog niet is bereikt.
- Een werkwijze voor het in onderling overleg bepalen van wat 'goed genoeg' is vanuit zowel het perspectief van jeugd als van volwassenen.

3 Toezicht op passende jeugdhulp | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (igj.nl)

4 Zie htt ps://vng.nl/fi les/vng/publicaties/2019/veiligthuis-interactief-protocol_v3.pdf pagina 50